

«Summerhill»

A. S. NEILL

Traducció de Jordi Monés i Pujol-Busquets, Pròlegs de Miquel Tresserras i Erich Fromm
Eumo Editorial i Diputació de Barcelona, 1986

Educar en llibertat

La història de la pedagogia, i molt especialment la història de la pedagogia contemporània, està farcida d'autors que brinden un ampli ventall de propostes alternatives (als camps de la didàctica, la filosofia i psicologia educatives, etc.) que no pretenen altra cosa que donar resposta a dues qüestions que la pedagogia es planteja constantment des dels temps de Plató: ¿com educar? ¿per a què educar? Dewey, Ferrière, Decroly, Montessori, Freinet, Neill, Piaget, etc., són alguns dels noms de la ja extensa nòmina de filòsofs, pedagogs i psicòlegs que s'han proposat el donar resposta a les dues qüestions que acabem d'esmentar.

Alexander Sutherland Neill (1883-1973) i la seva experiència de Summerhill són dos dels noms que més amors i desamors han desfermat a l'hora de valorar les solucions donades a les dues qüestions «clàssiques» més amunt plantejades. Ara, quan experiències com la de Summerhill poden considerar-se relíquies, l'editorial Eumo —en posar al nostre abast la versió catalana del conegut llibre de Neill, *Summerhill*— ens ofereix la possibilitat de reflexionar sobre el que representà (i el que encara pot representar) l'obra d'aquest escocès heterodox que tanta polseguera aixecà fins no fa pas gaires anys.

El propòsit de Neill no és altre que crear un lloc i un espai on «es guareixi la infelicitat dels infants i, cosa més important, on els infants són criats en la felicitat». La raó per la qual Neill cerca guarir la infelicitat és simple: perquè, per Neill, l'infant difícil és l'infant

infeliç. I no sols això, sinó que la infelicitat —a parer del nostre autor— és la causa de tots els mals: guerres, assassinats, robatoris, vides arruïnades, etc. La conclusió és òbvia: es tracta de «pujar els infants de manera que la major part d'aquesta infelicitat no arribi a néixer mai». I a això dedicarà els seus esforços Neill.

¿Com guarir la infelicitat? Resposta: educant en llibertat. Però, ¿què significa educar en llibertat? Educar en llibertat, per Neill, significa i/o implica principis com ara els següents: que l'escola no exerceixi pressió sobre l'infant; que l'escola no interfereixi en el desenvolupament de l'infant; que l'escola (ni ningú) no imposi cap cosa per autoritat; que l'escola es faci i funcioni d'acord amb les necessitats de l'infant, i no a l'inrevés; i que l'infant no faci res fins que no tingui la seva pròpia opinió sobre allò que ha de fer. En resum, es tractaria de fer «una escola on els infants tinguessin llibertat per ser com són».

Aquests principis generals es tradueixen en una pràctica quotidiana que renuncia a tota disciplina, a tota direcció, a tot suggeriment, a tot ensenyament moral i a tota instrucció religiosa. ¿Què fan, doncs, els alumnes de Summerhill? ¿Com s'organitza aquesta «escola»? Una jornada a Summerhill, segons explica Neill mateix, comença entre un quart de nou i les nou del matí, quan mestres i alumnes van a buscar l'esmorzar a la cuina i se l'emporten al menjador. A dos quarts de deu —quan els llits ja han estat fets— comencen les classes. Les classes, però, no són obligatòries: hi va qui ho desitja, i si cap alumne prefe- reix pujar a la bicicleta o jugar, doncs hi

puja o juga en lloc d'anar a classe. Ara bé, i segons adverteix Neill, els «alumnes» —una vegada superat el trauma i l'aversion que els havia produït la darrera escola— acaben assistint a classe per voluntat pròpia, perquè els hi interessa anar.

La classe (sense exàmens a final de curs, naturalment) dura fins a la una. Després de dinar els «alumnes» fan el que volen: pinten, juguen, fan esport, etc. El te—no oblidem que són ciutadans de Sa Majesta— se serveix a les quatre, i després hi ha diverses activitats —d'assistència obligatòria— entre les quals destaquen una sessió de cinema, xerrades sobre temes diversos, ball, tallers diversos, lectura, teatre i assemblees. L'assemblea (en la qual participa tothom, alumnes i personal docent, amb un vot per persona) és la instància que permet i possibilita l'autogovern democràtic («llibertat; no llibertinatge», diu Neill) de l'escola. En efecte, tot el que està relacionat amb la vida social o de grup (regles, càstigs, organització, etc.) es decideix per votació a les assemblees generals que un cop a la setmana es fan a Summerhill.

Qui desitgi aprofundir en el funcionament i ideologia de l'escola creada per Neill trobarà a *Summerhill* treballs de tota mena sobre els aspectes més diversos: la coeducació («les escoles han de ser coeducatives perquè la vida és així»); el treball (que s'entén com a fantasia que esdevé realitat); el joc (al qual s'atorga una gran importància); el sexe (on les influències de Freud i Reich fan que Neill militi contra qualsevol repressió o culpabilització sexuals); la religió («sortida fàcil», «foment del pen-

sament i de la conducta irreal», «castradora», etc.), l'alimentació, les joguines, els renecs, etc. *Summerhill* és, en conclusió, un compendi de la teoria i la pràctica de l'escola creada i impulsada per Neill.

Summerhill, certament, fracassà. Però, ¿com valorar l'experiència de Neill? ¿Quines coses són aprofitables encara? A parer meu Summerhill tingué les seves virtuts i els seus defectes. Quant als defectes podríem assenyalar un evident utopisme a l'hora de creure que l'infant és «innatament assenyat», o que l'infant no necessita pressions (o

influències, si voleu) per esbrinar quines són les seves necessitats. De fet, si a l'infant no se l'ha de pressionar, ¿què hi fa una escola, encara que sigui com la de Summerhill? D'altra banda, ¿és correcte, realista i educatiu internar l'infant tot separant-lo de la realitat? ¿No es corre el risc que sorgeixin infants perfectament allunyats del món realment existent? I, per acabar aquesta breu crítica, ¿per què relegar a paper de segon ordre l'adquisició de coneixements?

En qualsevol cas *Summerhill* té unes virtuts inqüestionables entre les quals

convé destacar la reivindicació d'una sèrie de valors (democràcia, llibertat, responsabilitat, capacitat de prendre iniciatives, creativitat, etc.) que s'haurien de potenciar i practicar amb més freqüència del que acostuma a ser habitual. Summerhill, ho hem dit més amunt, fracassà; però això no significa, ni de bon tros, que es tracti *tout court* d'oblidar Neill. I és que, com pot apreciar-se llegint el llibre, hi ha un cert «esperit Summerhill» perfectament actual i necessari.

MIQUEL PORTA PERALES
Enginyer i llicenciat en Filosofia i Lletres

«Emili o de l'educació»

JEAN-JACQUES ROUSSEAU

Pròlegs de Josep González-Agàpito, Salomó Marquès i Alain Verjat

Traducció de Montserrat Gispert

Editorial Eumo i Diputació de Barcelona. Vic 1985

670 pàgines

L'educació del ciutadà

Encara que sembli una contradicció, el primer que cal dir en parlar de l'*Emili* de Rousseau és que, tot i ser legítim afirmar que és una de les obres més importants en la història teòrica i pràctica de la pedagogia, no podem considerar-la de cap manera com un simple tractat pedagògic. Tècnicament, és una novel·la filosòfica fortament teinyida de moralisme (segons Schopenhauer, Rousseau fou el més gran moralista dels temps moderns i l'únic a qui fou atorgat el do de moralitzar sense avorrir), però la seva temàtica educativa n'ha fet una de les obres més influents en el camp de la pedagogia. S'ha arribat a dir que tota la pedagogia contemporània arrenca de l'*Emili*.

Rousseau fou un pensador força sistemàtic i això vol dir que les seves idees pedagògiques són absolutament coherents amb les seves idees ètiques i polítiques. Per tal d'entendre bé l'*Emili* cal, doncs, situar-lo en el context general de la seva filosofia social, i el lloc on aquesta s'expressa de manera més congruent és *El contracte social*.

En *El contracte social* Rousseau fa una crítica de la societat molt més radical que la de la majoria dels pensadors progressistes del segle XVIII, perquè no

es limita a proposar una reforma de les institucions, sinó una inversió radical de l'estat mateix de la civilització. El principi fonamental de Rousseau és que l'home és bo per naturalesa i que és la societat la que l'ha pervertit, alienant-lo i arrabassant-li la llibertat natural. Davant d'això, Rousseau no formula, com s'ha dit sovint, la necessitat d'un retorn a un suposat estat de naturalesa, ja que aquest estat mai no ha tingut una existència efectiva. Per a ell, només és un concepte-simulacre que li permet de contraposar una situació de llibertat i sobirania naturals a una situació d'alienació i esclavatge socials. La comunitat que propugna Rousseau és fruit d'un pacte en virtut del qual l'home renuncia voluntàriament a la seva llibertat natural anàrquica per transferir-la, no pas a la tirànica voluntat d'un dèspota, sinó a la voluntat general del poble. Aquestes tesis representen una de les primeres formulacions teòriques de les concepcions democràtico-liberals burgeses i tingueren un ressò enorme entre els factòtums de la Revolució francesa: Robespierre en féu objecte de culte, Marat el llegia en veu alta mentre passejava, i Danton, Saint Just i Babeuf, si bé hi rivalitzaven en altres punts, coincidien en el seu entusiasme per les idees de Rousseau.

Però no hi ha societat nova sense un

home nou. I aquesta és la funció de l'*Emili* en el context de l'obra rousseauiana: dissenyar l'home nou, lliure i sobirà de la nova societat democràtica i antiabsolutista. Si els tractats clàssics de pedagogia s'ocupaven sobretot de l'educació del príncep, l'*Emili* s'ocuparà de l'educació del ciutadà. I aquesta educació no tindrà res a veure amb l'educació tradicional. Rousseau era un autodidacte i menyspreava els col·legis, les universitats i les institucions socials. A més, si l'home era bo abans la societat no el corrompés, també l'infant ho ha de ser, i el primer objectiu de l'educació serà, doncs, protegir l'infant dels mals que la societat li pot infligir. El protagonista de la novel·la de Rousseau no patirà la influència deletèria del món: serà criat al camp, lluny de les pressions i els prejudicis que malmeten l'home de ciutat. Així, anirà desenvolupant de mica en mica les seves facultats físiques i psíquiques, afegint als impulsos espontanis de la seva sensibilitat els mecanismes que possibiliten el domini racional de si mateix, i tot en el moment oportú, quan la seva consciència, autònomament conformada, no sigui ja sensible als arguments de la pura autoritat.

Al llarg dels cinc llibres en què està dividida l'obra, assistim al desenvolupament d'Emili, des del seu naixement